

Akademikernas livslöner

Saco har under många år pratat om Livslön. Livslön är ett annat sätt att mäta och jämföra lön än att mäta månadslön eller årslön. I Livslön tar vi hänsyn till den investering som det innebär att satsa på en akademisk utbildning. Investeringen består av skuldsättning i form av studielån samt ett senare inträde på arbetsmarknaden vilket leder till färre års intjänande av både lön och pension. Saco tycker att den som investerar i en utbildning ska belönas för det. En akademisk utbildning ska vara lönsam. Tyvärr är det inte alltid så. Det kan leda till stor kompetensbrist inom vissa yrken där utbildningen är olönsam.

Våra Livslöneberäkningar visar att en akademisk examen är lönsam för de allra flesta. I genomsnitt ligger avkastningen för en minst treårig högskoleutbildning på 7 procent jämfört med att börja jobba direkt efter gymnasiet. Det är dock stora skillnader i avkastning mellan olika utbildningsinriktningar. Av de 37 utbildningsinriktningar som granskas i rapporten har:

- 17 negativ avkastning
- 1 en avkastning på 0 procent
- 8 en avkastning på 1-5 procent
- 7 en avkastning på 6-10 procent
- 4 en avkastning som överstiger 10 procent

Bland de utbildningar som ger negativ avkastning, det vill säga sådana där det ur ett ekonomiskt perspektiv varit mer lönsamt att börja jobba direkt efter gymnasiet istället för att skaffa sig en examen från högskolan, finns exempelvis samtliga undersökta lärarutbildningar, socionomutbildning, konstnärlig utbildning och biologutbildning. Merparten av utbildningarna med negativ avkastning leder till yrken som är starkt kvinnodominerade och som framför allt finns inom kommuner och landsting.

Den högsta avkastningen finns i några relativt stora akademikergrupper som civilingenjörer, civilekonomer, jurister och läkare. I dessa grupper ligger den uppmätta avkastningen i intervallet 11–13 procent jämfört med att börja jobba direkt efter avslutat gymnasium.

När vi i livslöneberäkningarna beskriver en utbildning som lönsam eller inte menar vi endast ur ett ekonomiskt perspektiv. En utbildning kan även ha andra värden som för individen är avgörande för studievalet. Valet av utbildning bör även avgöras av ens eget intresse och kanske talang. Men

man ska vara medveten om att studievalet även kan få stor betydelse för privatekonomin under livet.

Så här räknar vi:

Den vanligaste metoden för den här typen av beräkningar är att göra en tvärsnittsanalys. Det innebär att man tar data för ett enskilt år och låter individer i olika åldrar representera en hel livscykel. Det är också det angreppssättet som använts i de här beräkningarna. Med undantag av arbetslöshetsuppgifterna baseras kalkylerna på 2014 års löner och regelverk. Arbetslöshet är ett konjunkturkänsligt fenomen. För att undvika att det konjunkturläge som rådde 2014 får alltför stor inverkan på resultaten baseras istället de arbetslöshetsuppgifter som använts vid beräkningarna på ett genomsnitt för perioden 2010 – 2015.

Beräkningarna baseras på den så kallade lönestrukturstatistiken som Statistiska centralbyrån årligen samlar in för Medlingsinstitutets räkning. Det är Sveriges officiella lönestatistik och i det här fallet är det alltså uppgifter för 2014 som använts. I lönestrukturstatistiken ingår alla offentliganställda i landet samt ungefär hälften av dem som arbetar i den privata sektorn. Underlaget för den privata sektorn baseras på en stickprovsundersökning där samtliga storföretag ingår, men ju mindre företaget är desto mindre är även sannolikheten att det ska hamna i urvalet. Företag med färre än tio personer undersöks överhuvudtaget inte. Även om privat sektor viktas upp vid beräkningarna innebär det ändå att den är underrepresenterad bland akademikergrupper som i stor utsträckning arbetar i små företag. Det gäller framför allt tandläkare och arkitekter.

Gruppen "Akademiker, totalt" avser i den studien personer med en minst treårig examen från universitet eller högskola exklusive forskarutbildade. De olika utbildningsinriktningarna följer i huvudsak en indelning som tagits fram av SCB. De avsteg som gjorts från SCB:s indelning är framför allt att forskarutbildade inte ingår i den här studien samt att personer som har mindre än två års eftergymnasial utbildning tagits bort (annat än för jämförelsegruppen med gymnasieutbildade). Vanligtvis krävs minst tre års eftergymnasial utbildning för att ingå i någon av utbildningsgrupperna. I vissa har även personer med minst två års eftergymnasial utbildning inkluderats. För samtliga akademikergrupper krävs en examen från universitet eller högskola. Kravet på examen gör även att det för flera grupper, t ex civilingenjörer, läkare och psykologer, krävs minst fyra eller fem års eftergymnasial utbildning. Jämförelsegrupperna med gymnasieutbildade utgörs av personer som har en studieförberedande gymnasieutbildning från Naturvetenskaps- eller Samhällsprogrammet (eller motsvarande utbildningar från gymnasieskolans tidigare linjeindelning) som högsta utbildning. I Samhällsprogrammet ingår här även utbildade från Ekonomiprogrammet och Humanistiska programmet. Totalt har löneuppgifter för cirka 775 000 individer använts vid beräkningarna.

I beräkningen av livslön räknar vi in månadslöner, arbetslöshetsrisk, studietid och studielån, skatter och pensioner. Med månadslön menas lön som omfattar heltid vilket betyder att lönen för personer som arbetat deltid har räknats upp. Livslönen redovisas netto och avser en individs samlade livslön mellan 19 och 85 år.

Studietiden beräknas utifrån uppgifter från Universitetskanslersämbetet och SCB om normalstudietid vilket vanligtvis innebär en termin längre än nominell studietid. Ingen utbildning har dock tillåtits att vara längre än sex år eftersom det är svårt att få studiemedel längre än så.

Vi antar att man påbörjar högskolestudierna direkt efter gymnasiet det vill säga höstterminen då man fyller 19 år. Studierna sker på heltid och studenten tar maximalt belopp för studiebidrag och studielån enligt 2014 års nivå.

Räntan för studielånen låg 2014 på 1,2 procent samtidigt som inflationen var -0,2 procent. Det ger en realränta på ca 1,4 procent. I de beräkningar som görs i den här studien har studiemedelsräntan satts till 1 procent. Det bygger på ett antagande om 3 procents studiemedelsränta och 2 procents inflation på lång sikt. Det ger 1 procents realränta.

Årsinkomst från förvärvsarbete under studietiden uppgår till 50 000 kr. Det baseras på den genomsnittliga arbetsinkomsten 2014 för personer i åldersgruppen 19 – 27 år som haft fullt studiebidrag enligt statistik från SCB.

Eftersom den lönestatistik som används vid livslöneberäkningarna avser 2014 har även det årets regler för inkomstskatt använts i fråga om grundavdrag, skiktgränser och jobbskatteavdrag. Vid beräkningarna har en kommunalskatt om 31,86 procent använts. Även en kyrkoavgift (inklusive begravningsavgift) på 1,21 procent ingår i kalkylerna.

Arbetslösa personer antas få arbetslöshetsersättning och nivån på den har beräknats utifrån den genomsnittliga lönenivån för respektive utbildnings- och åldersgrupp. Taket i arbetslöshetsförsäkringen är dock så pass lågt att arbetslösa i samtliga utbildnings- och åldersgrupper som används i den här studien slår i det. Därför har arbetslöshetsförsäkringens högsta dagpenning genomgående använts som inkomst för de arbetslösa. Den lönenivå som sedan används vid jämförelse mellan akademiker och gymnasieutbildade

utgörs av ett vägt medelvärde mellan den beräknade medellönen för varje åldersgrupp och den beräknade arbetslöshetsersättning för respektive åldersgrupp där andelen arbetande respektive arbetslösa utgjort vikter.

Fram till pensionsåldern görs avsättningar till den allmänna pensionen och tjänstepensionen enligt gällande regler för respektive pensionskomponent. Tjänstepensionen utgörs här av ITP 1 för privatanställda, AKAP-KL för anställda inom kommuner och landsting samt PA 16 för statligt anställda. PA 16 togs visserligen inte i bruk förrän 2016, men eftersom det gäller alla statligt anställda födda 1988 eller senare kommer en stor del av dem som idag studerar, eller står i begrepp att börja studera, på högskolan omfattas av det avtalet i händelse av statlig anställning. Belopp som satts av för premiepension och tjänstepension antas växa med 2,5 procent per år. Den genomsnittliga utträdesåldern, det vill säga den ålder man lämnar arbetsmarknaden för att gå i pension, är något högre bland akademiker än bland gymnasieutbildade. Enligt Pensionsmyndigheten var utträdesåldern 2008 62,9 år för personer med en treårig gymnasieutbildning och 63,5 år för personer med en eftergymnasial utbildning om minst tre år. Här antas att utvecklingen mot en högre utträdesålder fortsätter och att gapet mellan akademiker och gymnasieutbildade i det avseendet ökar framöver. I livslönekalkylerna antas därför att de gymnasieutbildade går i pension vid 64 års ålder och akademiker vid 65.

Utbildningens avkastning

Livslönen beräknas genom att alla löne- och pensionsutbetalningar under livet summeras. Akademiker har ofta en högre lön än gymnasieutbildade, men har samtidigt en kortare tid i arbetslivet. Progressiviteten i skattesystemet gör att högre förvärvsinkomster beskattas hårdare än lägre och dessutom att av två lika stora livsinkomster kommer den som tas ut under kortast tid att bli hårdare beskattad än den som tas ut under en längre tid. Därför är det rimligt att göra jämförelser mellan förväntade livslöner från utbildningar av olika längd (och därmed olika lång tid i arbetslivet) på nettolöner. I tabellen nedan redovisas därför livslönen efter skatt för de olika utbildningsgrupper som ingår i den här studien. Förutom att skatten på förvärvsinkomster räknats av så har även studiemedlen beaktats genom att studiebidrag och –lån räknats som inkomst under studietiden samt att återbetalningen av studielånet (inklusive ränta) dragits bort från nettolönen under amorteringstiden.

Lönsamheten för de olika utbildningarna kan sedan beräknas på olika sätt. Det enklaste är att bara jämföra den beräknade nettolivslönen för de olika

utbildningarna med sina respektive jämförelsegrupper med gymnasieutbildade eller med varandra om man hellre vill ha en högskoleutbildning som referens. I tabellen nedan visas den procentuella skillnaden i nettolivslön mellan de olika akademikergrupperna och deras respektive jämförelsegrupp med gymnasieutbildade.

Den procentuella skillnaden i livslön mellan olika grupper är, som sagt, ett mått som är både enkelt att beräkna och förstå. En nackdel med måttet är att det inte beaktar tidsdimensionen i betalningsflödena. Det är knappast troligt att någon skulle föredra att inte få en enda krona förrän vid 85 års ålder och då få hela livslönen jämfört med att få allt vid 19 års ålder och ingenting därefter. I båda fallen är dock livslönen lika stor och med det här angreppssättet är dessa alternativ precis lika bra. För att ta hänsyn till tidsdimensionen i beräkningarna kan man använda någon av de metoder för investeringskalkylering som används inom företagsekonomi. En sådan metod är internräntemetoden där alla betalningsströmmar diskonteras till en gemensam tidpunkt. Med investeringsperspektivet utgörs kostnaderna av inkomstbortfallet under studietiden och intäkterna den (förhoppningsvis) högre nettolönen efter examen. En nackdel med internräntemetoden är att den inte alltid går att beräkna. Det gäller framför allt grupper som aldrig, eller först sent i livet, når upp de gymnasieutbildades lönenivåer. Även om internräntan inte går att beräkna i de fallen råder det inga tvivel om att dessa utbildningar är ekonomiskt olönsamma. Även internräntorna för de olika utbildningsgrupperna redovisas i tabellen nedan.

En ytterligare metod, som också härstammar från företagsekonomi, är den så kallade pay off-metoden. I den fokuserar man på hur lång tid det tar för en investering att betala av sig själv. I [diagrammen på Sacos webbsida](#) visas vid vilken ålder en utbildning blir lönsam och kan därför sägas vara ett mått på pay off-tiden.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att alla tre lönsamhetsmått ger samma bild om vilka utbildningar som är ekonomiskt lönsamma och vilka som inte är det. Möjligen kan den inbördes rangordningen av olika utbildningar variera mellan måtten, men bilden av lönsamheten för olika utbildningsinriktningar är ändå i stort sett densamma oavsett hur man räknar.

Livslöner och avkastning för olika utbildningsgrupper beräknade utifrån 2014 års löner och regelverk

<u>Utbildningsinriktning</u>	Livslön netto <u>Mkr</u>	Relation mot <u>gymn utb</u>	<u>Internränta</u>
<u>Lärare</u>			
Förskollärare	14,5	-11,1%	-
Grundlärare (åk 1-6)	15,2	-6,6%	-
Ämneslärare (åk 7-9/gymnasium)	15,8	-3,0%	-3,2%
Lärare praktisk-estetiska ämnen	15,5	-4,8%	-7,8%
Yrkeslärare	15,9	-2,2%	-2,2%
<u>Humaniora, konst</u>			
Humanistisk	15,6	-4,0%	-4,3%
Konstnärlig	14,6	-10,1%	-
Teologisk	17,1	4,9%	2,4%
<u>Samhällsvetenskap m.m.</u>			
Biblioteks-/informationsvetenskaplig	14,9	-8,8%	-
Ekonom	23,5	44,1%	12,1%
Personal-/beteendevetenskaplig	17,9	9,8%	4,6%
Jurist	23,6	45,1%	12,1%
Journalistik/medievetenskaplig	17,8	9,3%	5,9%
Psykolog	17,3	6,5%	4,3%
Samhällsvetenskap/förvaltning	19,2	17,6%	6,0%
<u>Naturvetenskap</u>			
Biolog*	16,3	-5,0%	-4,9%
Systemvetenskaplig	20,0	22,5%	9,2%
Fysiker*	18,3	6,7%	3,1%
Geovetenskaplig*	17,2	0,2%	0,1%
Kemist*	17,4	1,5%	0,8%

Matematiker/statistiker*	20,3	18,1%	7,4%
<u>Teknik</u>			
Arkitekt*	18,6	8,4%	4,2%
Civilingenjör*	23,1	34,5%	11,0%
Högskoleingenjör*	19,1	11,6%	9,0%
<u>Lantbruk, djursjukvård</u>			
Agronom/hortonom*	18,6	8,7%	3,6%
Veterinär*	19,2	12,1%	5,1%
<u>Hälso- och sjukvård</u>			
Apotekare*	19,9	16,3%	7,5%
Arbetsterapeut	14,7	-9,5%	-
Biomedicinsk analytiker	15,4	-5,6%	-
Läkare*	26,1	52,0%	12,8%
Receptarie*	16,7	-2,8%	-
Fysioterapeut	15,3	-6,3%	-
Sjuksköterska	15,9	-2,6%	-6,9%
Tandhygienist	14,6	-10,2%	-
Tandläkare*	20,3	18,1%	7,6%
<u>Social omsorg</u>			
Social omsorg	15,5	-4,9%	-
Socionom	16,1	-1,0%	-1,0%
Akademiker, totalt	19,0	16,0%	7,0%
<u>Gymn utbildningar - jämförelsegrupper</u>			
Naturvetenskapliga programmet	17,2		
Samhällsvetenskapliga programmet	16,3		

Totalt (NV+SP)	16,4
----------------	------

---

*Jämförs med utbildade från gymnasieskolans naturvetenskapliga program. Gruppen "Akademiker, totalt" jämförs med utbildade från både NV- och SP-programmen. Övriga har jämförts med utbildade från Samhällsvetenskapliga programmet.

**Inklusive studiemedel

För mer information om studien, kontakta:

Thomas Ljunglöf 08 –
613 48 85
thomas.ljunglof@saco.se